

ยุทธนา วงศ์โสภะ : การฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์วังปลาในแม่น้ำเลย

กรณีศึกษา บ้านนาดินดำ ตำบลแก่งศรีภูมิ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ปีการศึกษา 2552

ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทิน สุขคง และ

รองศาสตราจารย์วีเชียร ชานูตรบุญทริก

173 หน้า.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคนกับแม่น้ำเลย สภาพการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเปลี่ยนแปลงของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์วังปลา แนวทางการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์วังปลา และสรุปบทเรียนที่ได้รับจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์วังปลา

ผลการวิจัย พบว่าสภาพการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของหมู่บ้านนาดินดำ ตำบลแก่งศรีภูมิ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ (1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมและแม่น้ำเลย แสดงออกผ่านการดำรงชีวิตของคนในแง่ต่าง ๆ ได้แก่ เครื่องมือหาปลา เครื่องมือต่าง ๆ ในการดำรงชีพ ลักษณะการหาอยู่หากิน และการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำเลย (2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนและคนต่างชุมชนแสดงออกผ่านความสัมพันธ์ในชุมชน ได้แก่ กฎกติกาในชุมชน การกำหนดเขตอนุรักษ์วังปลาและการช่วยเหลือกันในการประกอบอาชีพ (3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งจะแสดงออกผ่านความเชื่อ จารีตประเพณี เช่น ประเพณีบุญถ้ำดินล่าย ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อวังเสือแดง เจ้าปู่ภูหลวง และข้อห้าม (ชะล่า) ในการดำรงชีพ

การฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์วังปลาในแม่น้ำเลยมี 4 รูปแบบ ได้แก่ (1) การส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นให้กับเด็ก เยาวชนและบุคคลทั่วไป (2) การสร้างกติกาชุมชนให้เป็นจารีตในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า (3) การใช้ภูมิปัญญาในการฟื้นฟูระบบนิเวศลุ่มน้ำ (4) การใช้ความเชื่อผ่านข้อห้าม (ชะล่า) และความเชื่อเรื่อง บุญ บาป ผี เทวดา ด้วยพิธีกรรมความเชื่อท้องถิ่น

YUTTANA WONGSOPA : LOCAL WISDOM RESUSCITATION FOR
FISH'S ORIGIN CONSERVATION IN LOEI RIVER : A CASE
STUDY OF BAN NADINDAM, KANGSRIPHUM SUB- DISTRICT,
PHULUANG DISTRICT, LOEI PROVINCE
MASTER OF ARTS IN SOCIAL STUDIES FOR DEVELOPMENT, LOEI
RAJABHAT UNIVERSITY, 2009
THESIS ADVISORS : ASST. PROF. DR. SUTHIN SUKKHONG AND
ASSOC PROF. WICHIAN CHABOOTBUNTHARIK
173 P

ABSTRACT

This research aims to study the relationships between men and the Loei River, situations in exploiting and changing local wisdom in conserving fish origin, guidelines for local wisdom resuscitation for fish origin conservation and conclusions drawn from the study.

The findings showed situations on local wisdom resuscitation undertaken in Kangsriphum Sub-district, Phuluang District, Loei Province were three fold (1) the relationships between men and the Loei River were performed through fish tools and other kinds of tools for existence, survivals, and exploitation of the Loei River (2) the relationships between men and communities were community's regulations, restricted areas for fish origin conservation, community's assistance (3) the relationships between men and mystery such as Boon Thamdinlay ritual, beliefs of God Wansuadan, God Phuluang and prohibitions.

They are four guidelines for the resuscitation that (1) promotions of learning through local people existence for children, youth and outsiders (2) a commitment of community regulations for natural resource exploitation (3) exploitation of local wisdom to revive floodplain ecology and (4) exploitation of beliefs and local rites through prohibitions.

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพประกอบ	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
1.3 คำถามหลักของการวิจัย	6
1.4 ขอบเขตการศึกษาวิจัย	7
1.5 ระยะเวลาการดำเนินโครงการ	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
1.7 กรอบแนวคิดของการวิจัย	10
1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ	11
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการลุ่มน้ำ	12
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟู	18
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา	20
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์	29
2.5 แนวคิดนิเวศวิทยามนุษย์	32
2.6 แนวคิดการจัดการความรู้	34
2.7 แนวคิดการมีส่วนร่วม	42
2.8 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	45